

III. ULUSLARARASI BOZOK SEMPOZYUMU

Bölgesel Kalkınma ve Sosyo-Kültürel Yapı

3rd INTERNATIONAL BOZOK SYMPOSIUM

Regional Development and Socio-Cultural Structure

BİLDİRİ KİTABI

03-05 Mayıs 2018

YOZGAT

<http://bozoksempozyumu3.bozok.edu.tr>

ISBN:978-605-2276-02-0

**III. ULUSLARARASI
BOZOK SEMPOZYUMU**

Bölgesel Kalkınma ve Sosyo-Kültürel Yapı

03-05 Mayıs 2018

Bozok Üniversitesi Erdoğan Akdağ Kampüsü
Yozgat

**3rd INTERNATIONAL
BOZOK SYMPOSIUM**

Regional Development and Socio-Cultural Structure

03-05 May 2018

Bozok University Erdoğan Akdağ Campus
Yozgat

Sempozyum Başkanı

Bozok Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Salih KARACABEY

Sempozyum Koordinatörü

Prof. Dr. Taha Niyazi KARACA

Sempozyum Düzenleme Kurulu

Prof.Dr. Uğur Başaran

Doç.Dr. Tuğrul Yakupoğlu

Dr.Öğr.Üyesi Alper Mumyakmaz

Dr.Öğr.Üyesi Güsamettin Erdoğan

Dr.Öğr.Üyesi İbrahim Doğan

Dr.Öğr.Üyesi Qiyas Shukurov

Dr.Öğr.Üyesi Ş. Mustafa Ersungur

Tercüme Kurulu

Dr.Öğr.Üyesi Mehmet Ertuğ Yavuz

Öğr.Gör. Güzide Şenalp

Öğr.Gör. Serhat Bolat

Ayşe Nesil Demir

Editör

Dr.Öğr.Üyesi Ebubekir Güngör

Sekretarya

Dr.Öğr.Üyesi Ebubekir Güngör

Bilim Uzm. Zeynep Yazıcı

Atanur Hökelekli

Ulaşım ve Konaklama Komitesi

Bilim Uzm. Zeynep Yazıcı

Atanur Hökelekli

Yönetim Yeri

Bozok Üniversitesi Rektörlüğü İletişim Protokol ve Enf. Müd.

Çapanoğlu Mah. Cemil Çiçek Cad.

No: 217 66900 YOZGAT

Tel: 0354 217 24 56 Fax: 0354 212 80 56 basin.yayin@bozok.edu.tr

Grafik Tasarım

Gamze Aydın

Neşe Karabacak

*Bildiriler yazar isimlerinin alfabetik sırasına göre sıralanmıştır.

*Bu bildiri kitabında yayımlanan içerik kullanımından doğabilecek sonuçlardan veya yanlışlardan yayınevi ve editörler sorumlu tutulamayacaklardır. İçeriklerde yer alan görüşler ve fikirler yayınevi ve editörlerin görüşlerini yansıtmaz. Makalelerin hukuki sorumluluğu yazarlara aittir.

BİLİM KURULU

Prof.Dr. Adem Üzümcü	<i>Kafkas Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Ahmet Cevat Acar	<i>Türkiye Bilimler Akademisi</i>
Prof.Dr. Ahmet Taşağıl	<i>Yeditepe Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Ahmet Uzun	<i>Akdeniz Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Alaattin Kızıltan	<i>Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Ali Gülümser	<i>Ondokuz Mayıs Üni., Emekli Öğretim Üyesi</i>
Prof.Dr. Alper Aslan	<i>Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Ayşe İrmiş	<i>Pamukkale Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Birol Dağ	<i>Selçuk Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Cevat Gerni	<i>Doğuş Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Cusup Pirimbayev	<i>Kırgızistan-Türkiye Manas Üni./ Kırgızistan</i>
Prof.Dr. Ekrem Yıldız	<i>Kırıkkale Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Emine Kılavuz	<i>Nuh Naci Yazgan Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Ertuğrul Deliktaş	<i>İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Fehim Bakırcı	<i>Atatürk Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Gonca Bayraktar Durgun	<i>Gazi Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Gülbadi Alan	<i>Erciyes Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Güven Delice	<i>Kırıkkale Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Hakkı Acun	<i>Gazi Üniversitesi, Emekli Öğretim Üyesi</i>
Prof.Dr. Halil Seyidođlu	<i>Doğuş Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Haluk Selvi	<i>Sakarya Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Hayati Beşirli	<i>Gazi Üniversitesi</i>
Prof.Dr. İbrahim Ethem Atnur	<i>Atatürk Üniversitesi</i>
Prof.Dr. İhsan Bulut	<i>Akdeniz Üniversitesi</i>
Prof.Dr. İlyas Gökhan	<i>Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi</i>
Prof.Dr. İsmet Boz	<i>Ondokuz Mayıs Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Jamaluddin H. Husain	<i>Purdue University / ABD</i>
Prof.Dr. Kerem Karabulut	<i>Atatürk Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Kerim Şükürov	<i>Azerbaycan Turizm ve Menecment Üni. / Azerbaycan</i>
Prof.Dr. M. Ensar Yeşilyurt	<i>Pamukkale Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Mehmet İnbaşı	<i>Erciyes Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Metin Özkul	<i>Süleyman Demirel Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Mesut Erşan	<i>Eskişehir Osmangazi Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Metin Berber	<i>Karadeniz Teknik Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Murat Çetin	<i>Namık Kemal Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Murat Nişancı	<i>Erzincan Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Musa Şaşmaz	<i>Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Mustafa Çolak	<i>Gaziosmanpaşa Üniversitesi</i>

Prof.Dr. Neşe Kumral	<i>Ege Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Ömer Selçuk Emsen	<i>Atatürk Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Özer Ergenç	<i>Bilkent Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Ramazan Taşdurmaz	<i>Doğuş Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Recep Gündoğan	<i>Harran Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Recep Karacakaya	<i>İstanbul Medeniyet Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Recep Kök	<i>Dokuz Eylül Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Ron Boschma	<i>University of Stavanger / Norveç</i>
Prof.Dr. Sabahat Bayrak Kök	<i>Pamukkale Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Sadettin Yıldız	<i>Lefke Avrupa Üniversitesi / KKTC</i>
Prof.Dr. Sedef Akgüngör	<i>Dokuz Eylül Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Selahattin Sarı	<i>Beykent Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Serdar Sağlam	<i>Gazi Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Süleyman Çiğdem	<i>Bayburt Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Şenol Durgun	<i>İstanbul Gelişim Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Temuçin Faik Ertan	<i>Ankara Üniversitesi</i>
Pro. Dr. Tuncer Baykara	<i>Ege Üniversitesi, Emekli Öğretim Üyesi</i>
Prof.Dr. Yunus Koç	<i>Hacettepe Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Zafer Toprak	<i>Boğaziçi Üniversitesi</i>
Prof.Dr. Zeki Acar	<i>Ondokuz Mayıs Üniversitesi</i>
Doç.Dr. Abdullah Takım	<i>Atatürk Üniversitesi</i>
Doç.Dr. Bülent Şen	<i>Kırklareli Üniversitesi</i>
Doç.Dr. Celal Taşdoğan	<i>Gazi Üniversitesi</i>
Doç.Dr. Emine Evered	<i>Michigan State University / ABD</i>
Doç.Dr. Emine İkikat Tümer	<i>Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi</i>
Doç.Dr. Fetullah Akın	<i>Gazi Üniversitesi</i>
Doç Dr. Masoumeh Daei	<i>Tebriz Payame Noor Üniversitesi / İran</i>
Doç.Dr. Mesut Uyar	<i>University of New South Wales / Avustralya</i>
Doç.Dr. Naile Asker	<i>Azerbaycan Milli İlimler Akademisi / Azerbaycan</i>
Doç.Dr. Soner Taslak	<i>Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi</i>
Doç Dr. Şamil Öçal	<i>Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi</i>
Doç.Dr. Vasif Qafarov	<i>Azerbaycan Milli İlimler Akademisi / Azerbaycan</i>
Dr.Öğr.Üyesi Baki Çakır	<i>Kırklareli Üniversitesi</i>
Dr.Öğr.Üyesi Ş. Mustafa Ersungur	<i>Atatürk Üniversitesi</i>
Dr. Ali Shahinpour	<i>Islamic Azad University / İran</i>
Dr. Elşen Bağızade	<i>Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi / Azerbaycan</i>
Dr. Nuran Halise Belet	<i>Gazi Üniversitesi</i>
Dr. Samad Karrari	<i>Islamic Azad University / İran</i>

İÇİNDEKİLER

Abdullah Takım, Fehim Bakırcı, Ebubekir Karabacak: “Türkiye’de Bölgesel Gelir Dağılımında Yaşanan Gelişmeler: TR-72 Bölgesi (Kayseri, Sivas, Yozgat) Üzerine Bir İnceleme”	1
Adem Sevim: “Yozgat Merkezde Bulunan Tarihi Köprüler”	11
Adem Üzümcü, Murat Akça: “TRA2 Bölgesi Dış Ticaretinin 2010-2017 Dönemindeki Gelişimi, Dış Ticaret Özellikleri ve TRA2 Bölgesi Dış Ticaretinde Azerbaycan ve İran’ın Önemi”	28
Adem Üzümcü, Önder Balcı, Samet Topal: “TRA2 Bölgesinin Sosyo-Ekonomik Durumu ve TRA2 Bölgesi Kalkınmasında Yatırım Teşviklerinin Önemi”	44
Adil Koray Yıldız, Mehmet Metin Özgüven: “Hassas Hayvansal Üretim Uygulamaları ve Yozgat Hayvancılığında Uygulanabilirliği”	59
Adil Koray Yıldız, Mehmet Metin Özgüven: “Hassas Tarım ve Yozgat İlinde Uygulanabilirliği”	74
Ahmet Uçar, Mehmet Akif Boz, Umut Sami Yamak, Musa Sarıca: “İç Anadolu Bölge Kalkınmasında Sülün ve Keklik Yetiştiriciliği”	87
Akın Uyar: “Halk Hekimliği Uygulamaları Kapsamında Yozgat Ocaklarından Sosyo-Kültürel Yansımalar”	90
Asım Çoban, Turgut İleri, Mustafa Necati Çoban: “Sosyo-Ekonomik Kalkınmışlık Düzeylerine Göre TR72 Bölgesinde Yozgat’ın Yeri”	109
Aslı Kahraman Çınar: “Yozgat ve Çevresinde İlk Ticari Faaliyetler”	121
Aydın Sarı, Hakan Demir, Hamid Yeşilyayla: “Bölgesel Kalkınma ve E-Ticaret”	126
Aydın Sarı, Nuri Avşarlıgil, Hakan Demir: “İhracat Finansmanı ve Bölgesel Kalkınma”	133
Ayden Koç: “Yozgat’ta Kuşburnu Yetiştiriciliğinin Yeri ve Önemi”	145
Aysen Koç, Gülden Balcı, Hakan Keles, Servet Aras: “Yozgat’ta Selekte Edilen Kuşburnu Genotiplerinin Bazı Fiziksel Özellikleri”	151
Ayşe Eryaman: “1950 Genel Seçimleri Yozgat Milletvekilleri ve Meclisteki Faaliyetleri”	161
Ayşegül Kuş: “Bir İngiliz Askerin Gözünden Orta Anadolu’da (Yozgat) Bir Hanedan Ailesi: Çapanoğlu Süleyman Bey	184
Barış Ergen, Muhammed Özgür Oğuz: “Gıda İmalat Sanayi Kümelenmesinin Lokasyon ile Analiz Edilmesi: Boğazlıyan-Sorgun-Merkez (2006-2016)	194
Bedriye Asımgil: “Bölgesel Kalkınma Aracı Olarak Geleneksel Üretimin İzleri Ayvalık Zeytinyağı Fabrikalarının Fiziksel Çevreye ve Kültürel Kalkınmaya Katkısı”	203
Bedriye Asımgil: “Dayanıklı (“Şoka Dayanıklı”) Kentler İçin “Sürdürülebilirlik Değerlendirmesi” – Yozgat Kentine Dair	212
Bekir Küçük, Hasan Ali Bayhan: “Yozgat Bölgesi Kornea Hastalarının Demografik Özellikleri”	220

Gülsüm Çalışır, Şadiye Kotanlı: “İletişim Bakış Açısından Yozgat Yöresi “Musa Türküsü” Üzerine Bir Değerlendirme”	646
Gülsüm Çalışır, Şadiye Kotanlı: “Yozgat Efsaneleri Üzerine Bir İnceleme”	653
Hacer Tüfekci, Orhan Ermetin, Mehmet Akif Boz, Bilge Keskindere, Ozan Taşkesen: “Tarımsal Hibe Programlarının Yozgat İli Hayvancılığının Gelişimine Etkisi”	661
Hacer Tüfekci, Mehmet Akif Boz, Orhan Ermetin, Ozan Taşkesen: “Yozgat İlinde Kırsal Göçün Önlenmesinde Hayvancılığın Önemi”	670
Hakan Keles, Servet Aras, Aysen Koç, Gülden Balcı, Murat Güney: “Yozgat Ceviz Yetiştiriciliği, Geleceği ve Ekonomik Önemi”	677
Hakan Keles, Sezai Ercişli: “Tarımda Yeni Bir Alan: Alıç Yetiştiriciliği ve Ekonomik Potansiyeli”	682
Halil İbrahim Sağbaş, Gülçe İlhan, Emine Orhan, Sezai Ercişli: “Molecular characterization of local quinces grown in Northeastern Turkey”	687
Haluk Selvi: “Tarihte İlk Bisikletli Seyyah Tomas Stevens’in Yozgat İzlenimleri(1985)”	695
Hamide Soysal Demirci, Cennet Yaman: “Yozgat Florasındaki <i>Paeonia mascula</i> subsp. <i>arietina</i> Türünün Doğal Boyama Potansiyeli”	706
Hamit Karasu: “1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı Yıllarında Çapanoğulları”	715
Haşim Özüdoğru: “Tarımsal Kalkınmada Kooperatifler ve Sigorta”	723
Hayriye Şengün, İsmail Dursunoğlu: “Atasözlerinin Çevre Duyarlılığı Oluşturmadaki Önemi: Yozgat Atasözlerinde Çevre Duyarlılığı Öğretisi”	734
Hülya Doğan, Belgin Coşge Şenkal, Cüneyt Cesur, Tansu Uskutoğlu, Selen Alniak Sezer: “Yozgat İli Ekolojik Koşullarında Haşhaş Yetiştiriciliği”	741
İbrahim Doğan, Bayram Aydın, Emre Örün, Mahmut Şaban Afsal: “Türkiye’de Hayvancılığın Ekonomik Büyüme Üzerindeki Rolü: Gelişmekte Olan Bölgeler İçin Panel Veri Analizi”	746
İhsan Bulut, Berna Özoğul: “Sorgun Yöresinde Hidrografik Kökenli Yer Adları Analizinden Elde Edilebilecek Coğrafi Sonuçlar”	752
İhsan Bulut, Berna Özoğul, Serdar Ceylan: “Yozgat İli Örneğinde Turizm Takvimi Planlamasının Önemi”	761
İlkay Noyan Yalman: “KOSGEB Desteklerinin Girişimcilik Faaliyetleri ve Bölgesel Kalkınma Üzerindeki Etkileri”	770
İlknur Ayan, Hanife Mut, Ferat Uzun, Zeki Mut: “Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Değişimlerin Orta Anadolu Meralarındaki Etkileri”	777
İsmail Dursunoğlu, Hayriye Şengün: “Genel Seçim Sonuçları (1991-2015) Üzerinden Siyasal Kültür Karşılaştırması: Yozgat-Bayburt Örneği”	786
İsmet Boz: “Kırsal Kalkınmanın Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi”	794
İsmet Türkmen, İsa Yapar: “Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Çalışmaları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”	802
İsmigül Çetin: “I. Dünya Savaşı Döneminde Yozgat’ta Yaşanan Sosyo-Ekonomik Sıkıntılara Dair Bazı Tespitler”	813
Kerem Karabulut, Muhammet Daştan: “Yozgat İlinin Mali Yapısına İlişkin Bir Değerlendirme”	820

Yozgat Efsaneleri Üzerine Bir İnceleme

Gülsüm ÇALIŞIR¹

Şadiye KOTANLI²

Özet

Efsane, insanın var olmasıyla birlikte ortaya çıkarak gelişen ve yüzyıllardır dilden dile aktararak günümüze kadar ulaşan bir sözlü kültür unsudur. Zaman zaman gerçek dışı olsa da kimi zaman da yaşanmış olaylar sonucunda ortaya çıkan bir olgu olan efsane, bünyesinde gerçek olay ve kişileri de barındırmaktadır. Söz konusu olay ve kişiler, çoğunlukla inandırıcı ve olağanüstü özelliklere sahip olabilmektedirler. Efsaneler; kısa, yalın ve ağızdan ağıza aktarılan ve kaynaklarını geçmişte yaşanan olaylardan alması nedeniyle geçmiş ile günümüz arasında da kültürel bir köprünün kurulmasına vesile olmaktadır. Böylelikle efsaneler, sözlü kültür mirası olarak da değerlendirilmektedirler.

Çalışmada Yozgat ilinde dünden bugüne anlatılagelen sözlü kültürün yansıtıcısı olan “Caminin Temelinin Sağlam Olması”, “Cumada Hazır Bulunma”, “Çamlık Söylencesi”, “Kızlar Kayası”, “Yozgat’ta Kış”, “Kral Kızı Hamamı”, “Kerkenes Dağı Efsanesi” gibi efsanelerde gerçekleşen iletişim durumları incelenmiştir. Böyle bir inceleme yapmadaki amaç ise; sözlü kültürün bir yansıtıcı olarak görev gören efsanelerin, ağızdan ağıza aktararak sözlü kültüre katkı sağlamanın yanı sıra kendi içlerinde de iletişimin doğrudan gerçekleştiğine dair ipuçlarını ortaya çıkartmaktır. Nitekim adı geçen efsanelerin ayrıntılı şekilde incelenmesiyle birlikte efsanelerde tek yönlü iletişimin varlığına rastlanmanın yanı sıra karşılıklı; yani yüz yüze iletişim ortamlarının gerçekleştiği bilgisine de ulaşılmıştır. Yozgat ilinde dilden dile aktararak günümüze kadar ulaşan söz konusu efsaneler, iletişim modelleri bağlamında değerlendirildiğinde gerek tek yönlü iletişim gerekse de çift yönlü iletişim modellerinin varlığının dikkat çektiği görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Efsane, Yozgat, İletişim/Kişilerarası İletişim, Kültürel Miras, Sözlü Kültür.

A Review On Yozgat Legends

Abstract

Myth, is an oral culture element that develops by emerging along with the existence of human and reaches until today by transferring from language to language for centuries. Though sometimes unrealistic legend which is a phenomenon that sometimes arises as a result of events that have occurred, also contains real events and people in it. These events and persons mostly can have credible and extraordinary traits. Legends are short, simple and have been transferring from mouth to mouth and because it takes its resources from past events, these have been conducting to establishing a cultural bridge between the past and present. Thus, legends are evaluated as oral cultural heritage.

In the study, have been examined communication situations that take shape in legends as “Solidity of the Basis of Mosque”, “Readiness in Friday”, “Piny Myth”, “Girls Rock”, “Winter in Yozgat”, “Hamam Daughter of The King's”, “Kerkenes Mountain Legend” which is reflected oral cultural and explained from past to today in Yozgat province. The purpose of such an examination; it is to reveal tips about take place directly of communication within themselves, together with contributing to verbal cultur by transferred from mouth to mouth of the legends which function as a reflector of verbal culture. Indeed, with detailed examination of the mentioned legends, has been found the existence of one-way communication in the legends, mutual, that is, has been obtained to informations about actualize of face to face communication environments. The legends which reach until today by transferred from mouth to mouth in the Yozgat province, when evaluated in the context of communication models, it is

¹ Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Öğretim Üyesi, Gümüşhane, Türkiye, gulsumcalisir@gumushane.edu.tr; gulsumcalisir@yahoo.com

² Arş. Gör., Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon Sinema Bölümü Öğretim Elemanı, Gümüşhane, Türkiye, skotanli@hotmail.com

seen that attract attention of the existence of both one-way communication and two-way communication models.

Key Words: Myth, Yozgat, Communication/Interpersonal Communication, Cultural Heritage, Oral Culture.

Giriş

Sözlü iletişimin taşıyıcısı rolüne sahip olan efsaneler, içerdikleri olağanüstü olay ve kahramanların hikâyelerini anlatmaktadırlar. Sözlü kültür sayesinde kuşaktan kuşağa aktarılarak, günümüze kadar gelen efsaneler, aslında anlatıldığı bölgenin sosyal ve kültürel değerlerini yansıtmaktadırlar. Bu çalışmada zengin kültürel değerlere sahip olan Yozgat bölgesinde anlatılan efsanelerin, sözlü iletişim ile olan bağlantısını ortaya çıkartmak amaçlanmaktadır.

Çalışmanın yöntem bölümünde Yozgat yöresinde sıkça anlatılan “Caminin Temelinin Sağlam Olması”, “Cumada Hazır Bulunma”, “Çamlık Söylencesi”, “Kızlar Kayası”, “Yozgat’ta Kış”, “Kral Kızı Hamamı”, “Kerkenes Dağı Efsanesi” adındaki efsanelerde gerçekleşen iletişim durumlarına bakılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda adı geçen efsanelerde iletişim öğelerinin varlığına rastlanmıştır.

Sözlü İletişim Unsuru Olarak Efsane ve Kişilerarası İletişim

Efsaneler, sözlü kültürün aktarıcısı olarak görev görmektedirler. Yazı var olmadan önce de söz olduğu için sözün ve buna ait olan kültürün oldukça eski olduğunu söylemek mümkündür. Bu bakımdan söz sayesinde kuşaktan kuşağa aktarılan sözlü kültür değerleri çok kıymetlidir. Efsaneler de bu değerler arasında kendisine ait olan yeri almıştır.

Türk Dil Kurumu’nun tanımına göre de efsane; eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, hayali olayları hikâye eden söylence demektir (<http://tdk.gov.tr>). Batı dillerine Latince “legendus” sözcüğünden geçen ve Farsça bir sözcük olan efsane, Türkçe “söylence” olarak da bilinmektedir. Efsane; kişi, yer ve olaylar üzerine kurgulanmış olup, kişileri kendine inandırmayı amaçlayan ve bünyesinde olağanüstü olayları barındıran, kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılarak gelen halk kültürü unsurudur. Efsaneler; toplumun en önemli değerlerinden olan gelenek, görenek gibi kavramlarla birlikte, insanlığı iyiye ve güzele doğru yöneltmeyi, onlara saygınlık kazandırmayı amaçlayan özelliklere sahiptir (<http://www.efsaneler.net>).

Efsaneler, geçmişle günümüz arasında kültürel bağı kuran, insanın ve onun oluşturduğu kültürel yapının anlaşılmasına katkı sağlamaktadırlar. Yüzyıllar boyunca gerçekmiş gibi kuşaktan kuşağa aktarılan efsaneler, anlatıldığı bölge ya da halkın kültüründe önemli yer tutmaktadırlar. İnsanlar; yaşadığı bölgenin önde gelen kişileri, nesnelere ve mekânları kutsallaştırırlar; çözüm bulamadıkları gizemli konulara kendi yorumlarını katarak kuşaktan kuşağa aktarırlar ve bunun sonucunda da efsaneler oluşmaktadır. Sözlü olarak yapılan bu aktarım sonucunda sözlü kültürün varlığı ortaya çıkartmaktadır. Sonuç olarak efsaneler; insan ile insanı, insan ile yaşadığı bölgeyi, insan ile diğer varlıkları, insan ile maneviyatı birbirine gönül bağı ile bağlayan olarak dünden bugüne ulaşmıştır (<http://www.baktabel.net>).

Yüzyıllardır var olan efsanelerin birtakım özellikleri bulunmaktadır. Sakaoğlu (1980:5), söz konusu bu özellikleri şu şekilde sınıflandırmıştır: Kişi, yer ve olaylar hakkında anlatılırlar; anlatılan olaylarda inandırıcılık özelliği vardır; genellikle kişi ve olaylarda olağanüstü durumlar bulunmaktadır; efsanelerin belirli şekilleri yoktur; genelde efsaneler kısa ve konuşma dilinin yer aldığı anlatımlar olarak bilinmektedir.

Yukarıda tanımları ve özellikleri verilen efsanelerin; geçmişle günümüz, hatta gelecek arasında kültürel bir köprü olduğu ve sözlü kültürün yansıtıcısı olarak içinde var olduğu toplumun/bölgenin/yörenin kültürel birikiminin kuşaklar arasında aktarılmasında önemli role sahip olduğunu söylemek mümkündür.

İletişim kavramı insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanlığın var olduğu günden bu yana iletişim de vardır, demek yanıltıcı olmayacaktır. Zira önce sözsüz şekilde iletişim kuran insan, sonraları derdini mağara duvarlarına çizmeye, konuşmayı öğrendiğinde de karşılıklı şekilde istek ve ihtiyaçlarını aktarmaya başlamıştır. O gün bugündür de insanlar arasında oluşan iletişim varlığından söz edilmektedir.

Her türlü duygu, düşünce ve isteğimizin karşımızdaki kişiye/lere belli semboller kullanılarak aktarılması durumunu iletişim olarak tanımlamak mümkündür. Söz konusu duygu, düşünce aktarımı olunca birden çok kişi ile kurulan iletişimden söz etmek olasıdır. İki ya da daha çok kişinin tanık olduğu ve kimsenin aracılık etmediği, kişilerarası samimiyet ve doğruluk esasına dayalı şekilde gerçekleşen iletişime de kişilerarası iletişim denilmektedir (Ruffner ve Burgoon (1981:9)'dan aktaran: Gürüz ve Temel Eğinli, 2012, s. 51).

Yapılan tanımdan anlaşılacağı üzere kişilerarası iletişim, iletişime katılım sağlayanlar arasında yüz yüze gerçekleşen ve kimsenin müdahalesinin bulunmadığı ve karşılıklılık esasına dayalı olan iletişim türüdür. Bu bağlamda iletişim ve kişilerarası iletişimin, insanlık için önemli olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü sahip olunan her türlü bilgi ve birikim, duygu ve düşünce ile kültürel değerler, hep iletişim sayesinde diğer kişilere aktarılmakta ve söz konusu aktarımlar da kuşaktan kuşağa yine iletişim sayesinde günümüze ulaşmaktadır. İşte bunun için iletişim, insanlık için önemli ve vazgeçilmez bir anlaşma aracıdır.

Yöntem

Çalışmada Yozgat ilinde dünden bugüne anlatılagelen sözlü kültürün yansıtıcısı olan “Caminin Temelinin Sağlam Olması”, “Cumada Hazır Bulunma”, “Çamlık Söylencesi”, “Kızlar Kayası”, “Yozgat'ta Kış”, “Kral Kızı Hamamı”, “Kerkenes Dağı Efsanesi” gibi efsanelerde gerçekleşen iletişim şekillerini göstermek amaçlanmıştır. Böyle bir inceleme yapmadaki amaç ise; sözlü kültürün bir yansıtıcı olarak görev gören efsanelerin, ağızdan ağıza aktarılarak, sözlü kültüre katkı sağlamanın yanı sıra kendi içlerinde de iletişimin doğrudan gerçekleştiğine dair ipuçlarını ortaya çıkartmaktır.

Adı geçen efsanelerde gerçekleşen iletişim modelleri, literatürde yer verilen bilgiler eşliğinde detaylandırılmıştır. Buna göre söz konusu efsanelerde hem tek yönlü hem de çift yönlü iletişim modellerinin varlığı dikkat çekmiştir. Tek yönlü iletişim, kaynak ve alıcı arasında gerçekleşen ve geribildirim unsurunun olmadığı bir modeldir. Çift yönlü iletişim modeli ise benzer şekilde kaynak ve alıcı arasında gerçekleşen, ek olarak geribildirim unsurunun devreye girdiği bir iletişim modelidir. Böylece iletişim, karşılıklı şekilde gerçekleşir. Yani kaynak alıcı, alıcı da kaynak olabilir ve duygu, düşünce ve pek çok şek karşılıklı şekilde aktarılabilir.

Yukarıda ifade edilen kaynak ve alıcının ne anlama geldiğini, iletişim unsurlarının neler olduğunu kısaca şu şekilde açıklamak mümkündür:

Kaynak: İletişim sürecini başlatarak, iletiyi gönderendir (Yüksel, 2016: 14).

Mesaj: Kaynaktan alıcıya gönderilmek istenen duygu, düşünce veya bilginin yine kaynak tarafından kodlanmış şeklidir. Mesaj, kaynak ve alıcı arasında sürekli bir dönüşüme sahip olduğu için ikisi arasında bir ilişkinin varlığına imkân vermektedir (Yüksel, 2016: 15; Karadoğan Doruk, 2015, s. 9).

Kodlama: Bir bilgi, duygu ve düşüncenin iletme uygun olacak şekilde çeşitli semboller ve sinyaller kullanılmış halidir. Kodlamalar yapılmadan, bilgiler iletilmez. Dil, kodlamanın en önemli basamağıdır (Yüksel, 2016: 18).

Araç/Kanal: Kaynağın kodladığı iletinin iletilmesine yardımcı olan öğedir. İletiyi, kaynaktan alarak, alıcıya taşıyan araçtır (Yüksel, 2016: 20).

Alıcı: Kaynak tarafından gönderilen mesajları algılayıp, yorumlayandır. Kaynağın gönderdiği iletiye hedef olan öğedir (Yüksel, 2016: 21).

Geribildirim: En basit anlatımla, kaynağın alıcıdan aldığı tepkidir; yani alıcının kaynağın gönderdiği iletiye verdiği cevaptır (Yüksel, 2016: 24).

Yukarıda kısaca iletişim sürecinin nasıl gerçekleştirildiği açıklanmıştır. Tek yönlü iletişimde sadece kaynak ve alıcıdan söz edilmektedir. İletiler tek taraflı şekilde kaynaktan alıcıya iletilmekte ve alıcıda bir açımı yapılmamaktadır. Oysa çift taraflı iletişim modelinde yorumlayıcı, kodaçıcı, kodlayıcı ve mesaj kavramları bulunmaktadır. Kodlama işlevi, taşıyıcı araçta; kodaçma işlevi de alıcıda aynı işleve sahiptir. Hem kaynak hem de alıcı mesajın kodlanması, kod açılması ve yorumlanmasında eşit düzeyde

sorumluluğa sahiptir. Bu modelde geribildirim önemli bir unsurdur. Geribildirim, mesajların nasıl algılandığı ve yorumlandığına dair bilgileri aktarmaktadır. Bu sayede alıcı, kendisine gelen mesajları almakta, kod açımını yapmakta, yorumlamakta ve cevabını kodlayarak yeniden kaynağa göndermektedir. Böylelikle iki yönlü iletişimin varlığı ortaya çıkmaktadır (Mc Quail&Windahl, 1994: 26; Telman ve Ünsal, 2009: 38; Gürüz ve Temel Eğinli, 2012: 39-40).

Bulgular ve Yorum

Yozgat yöresine özgü olan efsanelerde gerçekleşen iletişim biçimleri öncelikle efsanenin anlatımı, sonrasında da açıklaması yapılarak aşağıda tek tek incelenmiştir. İncelemeye konu olan efsanelere T.C. Yozgat Valiliği İl Kültür Müdürlüğü'nün hazırlamış olduğu Kent Tarihi kitabının 183 ve 185 sayfalarında anlatılan bilgilerden ulaşılmıştır (<https://tr.scribd.com/doc/302642875/Yozgat-Kent-Tarihi>)

Caminin Temelinin Sağlam Olması:

“Büyük Cami'nin temeli kazıldığında temelden su çıkar. Temele ardıç ağaçları çaprazlama atılarak, temel duvarı örülür. Temel duvarının örülmesinden sonra, caminin ustabaşı ortalıktan kaybolur ve cami inşaatı devam etmez. Yedi yıl sonra ustabaşı gelir, caminin inşaatına devam ederek camiyi tamamlar. Niçin kaybolduğu sorulunca: ‘Caminin temelinin yerleşip yerleşmediğini ölçtük. Böylece camiyi sağlama aldık. Bu cami duvarı kolay kolay çatlamaz.’ der.”

Yukarıdaki efsanede bir cami inşaatında yaşanan süreç anlatılmaktadır. İnşaatın ustabaşısı ve etrafındakilerle arasında geçen bir diyalog dikkat çekmektedir. Buna göre ustabaşı, “Caminin temelini yerleşip yerleşmediğini ölçtük. Böylece camiyi sağlama aldık. Bu cami duvarı kolay kolay çatlamaz.” ifadelerini kullanarak, bir konuşmaya ortak olmuştur.

Söz konusu konuşmada cami inşaatını yapan kişiler ve ustabaşı, kaynak ve alıcı konumundalardır. Alıcı konumundaki ustabaşı, kaynak konumundaki diğerlerinin kendisine gönderdiği iletiyi; yani soruyu zihninde yorumlayarak, bir açılım yapmakta ve onlara karşılık vermektedir. Bu durum, aralarındaki iletişimin karşılıklılık esasına dayandığını ve çift yönlü bir iletişim gerçekleştiği anlamına gelmektedir.

Cumada Hazır Bulunma:

“Bir gün Büyük Cami inşaatına harç katan amelelerden birinin yanına aksakallı ihtiyar bir adam gelir. Camiye emeğinin geçmesi için çalışan işçiden küreği alır. Bir süre harç kardıktan sonra küreği yeniden işçiye vermek ister. İşçi, ihtiyara: ‘Ben senin kim olduğunu biliyorum. Her sabah namazında bu camide olacağına söz verirden küreği alırım. Yoksa almıyorum.’ der. İşçi, ‘Her sabah namazında olacağıma söz veremem; ama her kandil ve cuma namazlarında burada olacağıma söz veriyorum.’ diyen ihtiyar adamın elinden küreği alır. Aksakallı, fani görünüşlü Hızır oracıkta kaybolur. Halk, Hızır Aleyhi Selam'ın her kandil ve Cuma namazlarında Büyük Cami'de olduğuna inanır.”

Söz konusu efsanede gerçekleşen iletişim şeklinde de çift yönlü iletişimin varlığı dikkat çekmektedir. Buna göre işçi ve ihtiyar arasında geçen karşılıklı konuşma, bu durumu örneklendirmektedir. Çünkü işçi, kaynak; ihtiyar da alıcı durumundadır. Aralarında gerçekleşen karşılıklı konuşma da çift yönlü iletişime olanak tanımaktadır. Zira iletilmek istenen mesajların açıklamasının yapılarak, kaynak ve alıcı arasında iletildiği görülmektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi çift yönlü iletişim, kaynağın alıcı, alıcının da kaynak olmasına olanak tanıyan bir iletişim modelidir.

Çamlık Söylencesi:

“Yozgat'ın ünlü dinence yeri Çamlık'la ilgili bir söylenceye göre, Çamlık'a ilk fidanı Aslı'nın ardından diyar diyar dolaşan Kerem dikmiştir. Yolu Yozgat yöresine düşen Kerem, Aslısını sormuş, bulamayınca da Çamlık'ın kiraç yamacına bir fidan dikmiş ve ‘Bu çamdan nice çamlar filizlenir, koruk olur, bizi söyler, bizi fısıldar.’ diyerek yollara düşer. O gün bugündür Çamlık, hafif bir yelde sevda türküleri söyler, içli sevgi ezgileri fısıldar. Sevdalılarının bulunduğu Çamlık için halk arasında böyle bir efsane söylenir.”

Bu efsanede kaynak konumundaki Kerem'in kendisi ile gerçekleştirdiği bir iletişim mevcuttur. Kişinin kendi kendisi ile gerçekleştirdiği iletişime ise kişi içi iletişim denilmektedir. Bu tür iletişimde kaynak da

alıcı da kişinin kendisidir. Kişi içi iletişimde kişinin; düşünmesini, duygulanmasını, kişisel ihtiyaçlarının farkına varmasını iç gözlem yapmasını, kendi içinden mesaj almasını ya da kendine sorular sorarak bunlara cevaplar üretmesini bir iç iletişim olarak değerlendirilmektedir. Böylece iletişim sürecinin, tek bir insanda; yani insanın kendi kendisiyle gerçekleştirdiği iletişim olduğu görülmektedir.

Kızlar Kayası (Çekerek):

“Çekerek’ten Zile’ye giderken Çekerek Irmağı’nın yanında Cenevizliler döneminde yapılmış yüksek ve sivri bir kayanın üzerinden ırmak yönünde ve toprak altında yaklaşık iki yüz merdivenle inilen bir kaya vardır. Söylentiye göre kayanın doğusundaki yüksek tepeye yerleşenler ırmaktan su almak için bu merdivenleri yapmışlardır. Bir Rum Beyi’nin hasta kızı için bu merdivenleri yaptırdığı da rivayet edilmektedir. Bir başka rivayete göre de keşişin birinin güzel bir kızı varmış. İki genç, bu kızı isterlermiş. Keşiş ise kızını ikisine de vermeye niyetli değilmiş. Keşiş, gençlerden birinden bu yüksek kayadan girilerek merdivenlerle ırmağın karşısına geçilecek bir yol yapmasını; diğerinden de ırmağın üstünden geçecek bir köprü inşa etmesini ister. Kim önce bitirirse de keşiş kızını ona vereceğini söyler. İki gençten biri köprüyü diğeri de merdivenli geçiş yolunu yapar. Ancak birbirlerinden haberdar değildirler. Keşiş, köprüyü yapan gence, diğerinin merdivenli yolu daha önce yaptığını ve kızını ona vereceğini söyler. Bunu duyan genç, kafasına külüngü vurarak kendisini öldürür. Keşiş daha sonra kayayı oyan gence, köprüyü yapan gencin daha önce bitirdiğini ve öteki kızını ona verdiğini söyler. Bunun üzerine bu genç de kendisini yüksek kayalardan aşağı atarak öldürür.”

Adı geçen efsanede keşiş ve kızlarıyla evlenmek isteyen gençler arasında geçen bir konuşma söz konusudur. Efsanede geçen konuşmada, keşişin gençlerden talepleri dikkat çekmektedir. Kaynak konumundaki keşiş, isteklerini gençlere iletmektedir. Gençlerin kendilerinden istenen dileklerin, kod açımalarını yapıp yorumladıkları ise köprü ve merdiven yapma eylemine girişmelerinden anlaşılmaktadır. Ek olarak keşişin bahane olarak öne sürdüğü birinin diğerinden önce eylemi gerçekleştirdiğini söylemesi üzerine yine gençlerin geribildirim olarak kendi canlarına kıyması da keşiş ve gençler arasında çift yönlü bir iletişim gerçekleştiğini göstermektedir.

Yozgat’ta Kış:

“Kışa sormuşlar:

- Nerede bulunursun?
- Erzurum’da.
- Orda yok isen?
- Sivas’a bakın.
- Orada da yok isen?
- Mutlaka Yozgat’ta olurum.

Şair Fehmi de bir beyitinde ‘Haşa lamyezelsin karışılmaz işine, Yozgat’ın bir ay yazı var, onu da kat kışına.’ der.”

Yukarıda diyalogları verilen efsaneye bakıldığında ise doğrudan karşılıklı konuşmanın yapıldığı görülmektedir. Bu durum, efsanenin çift yönlü iletişim modeline uygunluk gösterdiği anlamına gelmektedir.

Sarıkaya Kaplıcalarının Efsanesi (Kral Kızı Hamamı):

“Roma Kral Kızı Hamamı olarak bilinen Sarıkaya Kaplıcaları’nın efsanesi halk arasında şöyle anlatılır: Kayseri’de oturan Roma krallarından birinin kızı, amansız bir hastalığa yakalanır. Kral, kızını birçok hekime götürür ve tedavisi için her şeyi yapar; ancak güzelliği dillere destan kızının derdine çare bulunamaz. Kızın hastalığı gün geçtikçe ilerler ve kız artık yürüyemez hale gelir. Ayakları tutmaz, dizleri küt olur. Kızın bugünkü adıyla hastalığının adı romatizmadır. O günlerde Sarıkaya, sazlık ve bataklıktır. Sıcak suyun olduğu yerde küçük bir gölet oluşmuştur. Balçık halinde, çamurlu bir hamamdır burası. Kral,

son çare olarak kızını bu sıcak suyun olduğu yere gezsin diye gönderir. Ömrünün son günlerini yaşayan kız, bu göletin kenarında dolanır, zaman zaman da arkadaşlarıyla çamura girer. Gezmek ve avunmak için girdiği sıcak su ve çamur kızı iyi gelir. Bir süre burada kalır. Gün geçtikçe kız iyileşmeye başlar. Küt olan dizleri açılmaya ve yavaş yavaş yürümeye başlar. Sonunda tamamen iyileşen kızın bu su ve çamur sayesinde iyi olduğu anlaşılır. Bunun üzerine kızın kral olan babası, buraya mermer havuz yaptırır ve etrafını kesme taşlarla çevirtir. Önceleri kimsenin olmadığı bu havuzun çevresinde zamanla bir şehir oluşur. Kralın kızının adı bu yeni şehre verilir. Yetmiş bin nüfuslu bu şehrin adı 'Öper' veya 'Hoperi'dir. Şehrin ulaşımı ise Sarıkaya'nın Beştepeler mevkiinden geçen Yozgat ve Kayseri'nin şoselerinden sağlanır. Bu şehir sonradan bir deprem nedeniyle yok olur; ama sadece hamamların olduğu yer sağlam kalır."

Bu efsanede yer alan iletişim modeli tek yönlüdür. Çünkü burada kaynak konumunda yer alan efsanenin kendisi ve alıcı konumunda da efsaneyi okuyan kişiler vardır. Efsane, içindeki olayı kelimeler ve cümleler şeklinde okuyucuya iletmektedir. Ancak alıcı konumundaki okuyucunun söz konusu efsane ile ilgili ne algıladığı, neler yorumladığı vb. gibi geribildirim unsurlarına yer verilmemiştir. Bu anlamda efsanede sadece kaynaktan alıcıya tek yönlü gerçekleşen bir iletişimin varlığından söz etmek mümkündür.

Kerkenes Dağı Efsanesi:

"Melik Acem, Keykubat'ın oğlu Keykavus, Acem toplumundandır. O zaman Türk İslam Efrasyab yidinde bulunuyordu. Nahiyeyi sebah Yemen ve hatta MÖ. 4000 yıllarında yaşamış olan Süleyman (A.S.) yidinde bulunan şehirlerdir. Keykavus Süleyman peygamberden çalışkan, yiğit insanlar istedik: 'Benim yidimde bulunsunlar, onlara şehir yaptıracağım.' dedi. Süleyman (A.S.) de istediği insanları Keykavus'un emrine verdi. Rüstem Destan Subaşılık görevini yürütüyordu. Keykavus'un Siyaveş isminde bir oğlu oldu. Oğlunu Rüstem Destan'ın emrine verdi, iyi yetişmesi, askerlik bilgisinin arttırılması için onun yanında bulunmasını istedi. Keykavus, şehir inşasına uzun ve yorucu çalışmalar sonucunda 7 fersah (1 fersah=5 km) o şehrin etrafına da 4 kat metin boru yaptılar. Şehrin inşasını tamamladıktan sonra, insanlar gelip şehre yerleştiler. Şehrin ismini de Kerkenes koydular. İnsanlardan belli bir kısmını şehrin güvenliğini sağlamak için nöbetçi koydu. Ama deprem sonucunda Kerkenes yerle bir olur. İnsanlar şehrin yok olmasına engel olamazlar. Bunun üzerine Keykavus, güvenliği sağlamakta görevli olan nöbetçileri ve diğer ilgilileri öldürtür. Şehir neticede viran olur. Keykavus, hayatta bulunan birlikleri ile Yemen'e gider. Padişah ile birlikte savaşarak, Keykavus ve taraftarları yenilir."

Efsanede Keykavus'un Süleyman Peygamber'den bir istekte bulunduğu "Benim yidimde bulunsunlar, onlara şehir yaptıracağım." ifadeleri ile aktarılmıştır. Bu söz karşılığında Süleyman Peygamber'in de isteği yerine getirdiği görülmektedir. Bunun üzerinde ikili arasında karşılıklı olarak gönderilen iletilerin yorumlanması ve geribildirim unsurunun gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bu durum, çift yönlü iletişim modeline uygun gösterdiği için, efsanede çift yönlü iletişimden söz etmek mümkündür.

Yukarıda verilen efsanelerde gerçekleşen iletişim boyutu üzerine genel bir değerlendirme yapmak gerekirse; çoğunlukla kaynak konumunda olan kişilerin mesajlarını alıcı konumunda olan diğer kişilere kanal/araç olarak seçtikleri cümleler ile gönderdikleri anlaşılmaktadır. Alıcı kişiler tarafından gönderilen mesajların anlamlandırılması sonrasında kaynağın yeniden gönderilen mesajlara maruz kalması ile bu sefer kaynak durumunda olan kişinin alıcı konumuna dönüştüğü görülmektedir. Özetle; kaynağın gönderdiği mesajların alıcı tarafından anlamlı hale gelmesi ve alıcıda bir algılama durumu oluşması ve sonrasında alıcının kaynağın gönderdiği mesajı anladığını göstermesi için yeniden kaynağa mesajlar göndermesi ile geribildirim süreci devreye girmektedir. Bu anlamda konuşmalar incelendiğinde söz konusu efsanelerde kişilerin yer yer hem kaynak hem de alıcı konumunda olduğunu söylemek mümkündür. Bu duruma imkân veren gelişme ise iletişimin karşılıklı-çift yönlü; yani kişiler arasında gerçekleşmiş olmasıdır. Bu şekilde gerçekleşen iletişim ise kişiler arasında karşılıklı konuşma; yani sözlü şeklinde gerçekleştirildiğinden sözlü iletişim olarak adlandırılmaktadır.

Kişinin kendini açıklamasında ve kendi dışındakileri anlamasında temel araç konuşma olduğundan, ilk olarak akla konuşma dili gelmektedir. Konuşma, toplumun belirli seslere yüklediği anlamları hafızada tutabilmeyi ve dizgisel şekilde kullanabilmeyi öğrenmektir. Konuşma, insanın toplumsal olarak kabul görmesinde bir anlaşma dili ve böylelikle toplumsal kuralların diğer kuşaklara öğretilmesi sürecini de

kapsamaktadır (İsen ve Batmaz, 2002: 172). Görüldüğü üzere sözlü iletişimin en önemli unsuru da konuşma olmaktadır. Böylelikle insanlar birbirleriyle konuşarak, sözlü kültürün devamına olanak tanımaktadırlar.

Yukarıda yer verilen efsanelerde aktarılan olaylar, Yozgat yöresinin sözlü kültürünün sonucu olarak günümüze kadar ulaşmıştır. Bu anlamda efsanenin sözlü kültür unsuru olarak sözlü iletişim ile kuşaklar arasında aktarıldığından söz etmek mümkündür. Böylece sözlü iletişim ile kuşaklar boyunca aktarılan efsanelerin aynı zamanda sözlü kültürün unsuru olduğu gerçeği de gün yüzüne çıkmaktadır. Her toplumun kendine özgü maddi ve manevi kültürünün, benzer şekilde onun kimliğinin bir parçası olduğunu ifade etmek mümkündür. Toplumların kültüründe olanların yansımalarını sözlü kültür değerlerinde bulmak şaşırtıcı değildir. Bu anlamda sözlü kültür, bir toplumda yaşayanların sözlü ve yazılı geleneklerinde bulunan, ortaklık esasına dayanan ve milli kimliği oluşturan maddi ve manevi etkinliklerin tümü şeklinde açıklanmaktadır (Yıldırım, 1998: 38). Bu çerçevede sözlü kültür, toplumun ortak malı olan unsurların pekiştirilmesiyle ortaya çıkmakta ve toplumun zihninde uzun yıllar varlığını devam ettirmektedir. Böylece sözlü kültür, hafızada ortaya çıkan birikimin diğer kuşaklara aktarılmasıyla daha da zengin hale gelmektedir (Ong, 2003: 50). Özetle sözlü kültür, kuşaktan kuşağa söz aracılığıyla aktarılan çok sayıda değeri içinde barındırmaktadır (Goody, 2009: 129). Efsaneler, içinde yaşanan bölgenin, yörenin, kültürün izlerini taşırlar. Efsanelerin dünden bugüne kuşaklar boyunca aktarılmasında, iletişimin önemli olduğunu söylemek mümkündür. Efsaneler, sözlü kültürün aktarılmasında aktif rol oynayan kişilerarası iletişim sayesinde nesiller arasında duygu, düşünce, bilgi, inanış, yaşayış, görgü vb. kültürel değerlerin aktarımını da kolaylaştırmaktadırlar. Bu bağlamda kişilerarası iletişimin bu süreçteki görevi, nesilleri birbirine bağlayarak, sözlü kültürün yaratılmasına katkı sağlamaktır (Çalışır, 2016: 527).

Sonuç

Sözlü kültür değerleri, bir toplumun dünden bugüne hafızasında depoladığı maddi ve manevi değerlerin çeşitli yollarla aktarılması sürecini kapsamaktadır. Bunlardan birisi de efsanelerdir. Çok eski zamanlardan kalma hikâyeler, kişi-yer-olaylar hakkında anlatılan ve anlatılanlarda inandırıcı olmayı amaçlayan, genellikle kısa ve konuşma dilinde aktarılan, mitlerin güncel ve romantik bir hali, ünlü ya da toplumda iz bırakan insanlar etrafında dönen olaylar, efsane olarak nitelendirilmektedir (Kara, 1993). Bu anlamda efsaneler, sözlü kültürün taşıyıcısı olmaktadır.

Sözlü kültürün kuşaktan kuşağa aktarılması sırasında bölgesel farklılıklar olabileceği ve her bölgenin-toplumun yaşamlarının uzantısı olarak kendine özgü kültürel bir birikim de oluşabilmektedir. Bu çalışmada Orta Anadolu'nun kültürel değerler bakımından önde gelen şehirlerinden birisi olan Yozgat'ta, sözlü kültürün yansıtıcı olarak görülen yöreye ait efsanelerde gerçekleşen iletişim boyutlarının ne şekilde ortaya çıktığı incelenmiştir.

Efsaneler üzerinde yapılan inceleme sonucunda içerikte yer alan karşılıklı konuşmalardan yola çıkarak, efsanelerde karşılıklı (çift yönlü) iletişim modelinin gerçekleştiği görülmüştür. Halk kültürünün önemli unsurlarından birisi olan efsanelerde ya da bir başka deyişle söylencelerde, iletişime dair öğelerin varlığı dikkat çekmiştir. Sonuç olarak sözlü kültür ile sözlü iletişim arasında yakından bir bağ olduğunu söylemek mümkündür.

Kaynakça

Aslan, F. (2012). "Halkbilimsel Bir Terim Olarak 'Efsane' Üzerine Bazı Dikkatler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 23, Güz 2012, s. 81-90.

Aslan, F. (2011). *Ayasofya Efsaneleri*, İstanbul: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Yayınları, Kültür Sanat Basımevi.

Çalışır, G. (2016). "İletişim Boyutuyla Efsaneler: Erzincan Efsaneleri Üzerine Bir İnceleme", *Uluslararası Erzincan Sempozyumu*, 28 Eylül-1 Ekim 2016, Editör: Hüsrev Akın, Bildiriler Kitabı, 1. Cilt, ss. 517-528, Erzincan: Erzincan Üniversitesi Yayınları.

- Dökmen, Ü. (2008). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*, 54. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ersoy, R. (2004). "Sözlü Kültür ve Sözlü Tarih İlişkisi Üzerine Bazı Görüşler", *Milli Folklor Dergisi*, Sayı: 61, s. 102-110.
- Goody, J. (2009). "Sözlü Kültür", *Milli Folklor Dergisi*, Yıl: 21, Sayı: 83, s. 128-132.
- Gökçe, O. (2001). *İletişim Bilimine Giriş-İnsanlararası İlişkilerin Sosyolojik Bir Analizi*, 3. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Gürüz, D. ve Temel Eğinli, A. (2012). *Kişilerarası İletişim, Bilgiler-Etkiler-Engeller*, 3. Basım, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Hartley, P. (2010). *Kişilerarası İletişim*, Ankara: İmge Kitabevi.
- İsen, G. ve Batmaz, V. (2002). *Ben ve Toplum*, İstanbul: Om Yayınevi.
- Kara, R. (1993). *Erzincan Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma*, Erzincan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Yayınları (ERYAKSAN) No: 2, Ankara: Şenkal Basımevi.
- Karadoğan Doruk, E. (2015). *İknanın Sosyal Psikolojisi (Temel Kavramlar ve Kuramlarıyla)*, İstanbul: Derin Yayınları.
- Mc Quail, D. & Windahl, S. (1994). *Kitle İletişim Çalışmaları İçin İletişim Modelleri*, Yayına Hazırlayanlar: Banu Dağtaş, Uğur Demiray, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 92.
- Ong, W. (2003). *Sözlü ve Yazılı Kültür-Sözün Teknolojileşmesi*, (Çeviren: Sema Postacıoğlu Banon), İstanbul: Metis Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1980). *Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tıp Kataloğu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- T.C. Yozgat Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2018). *Yozgat Kent Tarihi*, <https://tr.scribd.com/doc/302642875/Yozgat-Kent-Tarihi> Erişim Tarihi: 23 Mart 2018.
- Telman, N. ve Ünsal, P. (2009). *İnsan İlişkilerinde İletişim*, 2. Baskı, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu, (2018). http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57398f041545c3.14947353, Erişim Tarihi: 16 Şubat 2018.
- Zilloğlu, M. (2007). *İletişim Nedir?* 3. Basım, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Yıldırım, D. (1998). *Sözlü Kültür ve Folklor Kavramları üzerine Düşünceler*, Türk Bitiği, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yüksel, H. (2016). "İletişimin Tanımı ve Temel Bileşenleri", *Etkili İletişim*, 8. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Yves, B. vd, (2000). *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü*, Cilt II, Hazırlayan: Levent Yılmaz, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- <http://www.baktabul.net/nedir/68055-efsane-nedir-efsane-tanimi-efsane-hakkinda.html>, Erişim Tarihi: 16 Şubat 2018.
- <http://www.efsaneler.net/efsane-nedir/>, Erişim Tarihi: 16 Şubat 2018.